

"Val més encendre un mis"

Pere Lluís Font és filòsof i teòleg laic. Professor d'història de la filosofia i de filosofia de la religió a la UAB, coneix la història de la filosofia com casa seva i s'hi passeja amb una naturalitat sorprenent. Veu el món amb mirada positiva.

Pascal, en un dels seus *Pensaments*, sobre "la canya pensant", escriu: "Tota la nostra dignitat consisteix, doncs, en el pensament". Com a professor de filosofia i com a bon coneixedor de Pascal, què opina de la supressió de la filosofia de l'ensenyament secundari? Pot conduir a un empobriment de "l'esperit", seguint la terminologia pascaliana?

—Pot conduir-hi però, sobretot, és ja el resultat d'un empobriment de l'esperit. Jo hi he batallat des de fa temps, juntament amb uns altres companys. Hem tingut entrevistes a diversos nivells, amb el conseller d'Ensenyament... Sempre hem rebut bones paraules, però no hem aconseguit de moure cap de les posicions que ja eren preses. Em penso que aquesta supressió és negativa. D'una altra banda, en diversos països del nostre entorn, ja en tornen, de la dèria de l'especialització prematura; tornen d'una certa idolatria de la tecnologia i valoren novament una formació més humanista.

—Ha comentat algun cop que, per a vostè, la filosofia és un "assumpt privat". Què vol dir amb això?

—La filosofia ajuda a formular preguntes, posa en qüestió les certes vigents. Jo tinc una mitja dotzena de problemes al voltant dels quals dono toms des que tinc ús de raó: el problema de Déu, el problema de l'ànima, de la llibertat, del fonament de la moral; el problema del coneixement, de l'emoció estètica; què és l'art? la bellesa?; la teleologia en els organismes: què és el que fa que en la naturalesa sembla que hi hagi finalitat?, fins i tot en la història? Hegel ens ha acostumat a pensar que la història és dotada d'una certa racionalitat interna i que els homes som tan presumptuosos que creiem ser protagonistes, quan potser només en som instruments. Els problemes que em plantejo són, tots, problemes ucrònics, encara que no anacrònics.

—Pot desenvolupar aquesta idea seva que la filosofia és un "immens diàleg platònic"?

—M'agrada de considerar els diàlegs platònics com el lloc on Plató expressa el seu pensament a través del conjunt dels dialogants, i no a través d'un dels dialogants contrastant-se amb uns altres que representarien el pensament no platònic. Per tant, tots els personatges d'un diàleg platònic expressen una part de Plató mateix.. De fet, encara que sembli paradoxal, jo em penso que només es pot dialogar amb un mateix. Dues persones poden dialogar entre elles en la mesura en

què l'una d'elles es reconeix en l'altra. En aquest sentit, tots estem dividits. Som diversos personatges que lluiten en el nostre interior per fer-se pas.

A l'estudi, una sala completament folrada de prestatges saturats de llibres, amb dossiers, carpetes, papers que envaeixen la gran taula de treball, llibres ordenadament amuntegats damunt la petita taula de braser en un angle de la cambra, sobre la taula de centre, al sofà, hi ha, a la paret, curiosament alineades per ordre cronològic, en dues rengleres de quadres de petit format, les figures dels filòsofs que sens dubte més llegeix Pere Lluís Font, els que més coneix, els que més admira.

—Ens pot fer una breu pinzellada d'aquests pensadors? Quines són les seves principals aportacions a la cultura occidental?

—El dos primers són Plató i Aristòtil: jo crec que són els grans clàssics als quals s'ha de tornar sempre. Després, Sant Agustí: gairebé el posaria al mateix nivell que Plató i Aristòtil, perquè em sembla que és un dels pensadors que ha marcat més el món occidental, fins i tot el món modern. Sant Agustí és del segle IV i V, però va tenir una sèrie d'intuïcions que després, saltant per sobre de l'Edat Mitjana, els moderns han trobat. Per exemple, allò que sempre associem amb Descartes: "Penso, ergo existeixo", això és de sant Agustí. I el descobriment de la importància de la subjectivitat, que sembla tan modern, és de sant Agustí. Ramon

"La supressió de la filosofia de l'ensenyament secundari és negativa. En països del nostre entorn, ja en tornen, de la dèria de l'especialització prematura, i valoren de nou una formació més humanística."

o que maleir les tenebres”

SUSANNA SÁEZ

Llull: és una devoció particular, encara que jo em penso que és el més gran escriptor europeu medieval al costat del Dant. Si Ramon Llull fos francès o anglès, seria a la galeria dels més grans del món. Montaigne: els Assaigs és un dels meus llibres de capçalera. Montaigne és el tipus de pensador que desmunta tota mena de confort intel·lectual. És un representant de la raó crítica i, d'una altra banda, és el pare espiritual de Descartes i de Pascal. Descartes: un dels grans, òbviament, per a mi i per a tothom. El que m'agrada dir és que Descartes té molta lletra menuda. Ser cartesià ha passat a ser sinònim de metòdic, clar, ordenat. Descartes és una personalitat molt complexa. Aquelles fórmules seves que semblen tan nítides, són el resultat de molta reflexió. Aquesta reflexió es pot seguir a través de la seva correspondència, uns textos que són una verdadera delícia. Pascal: un autor amb el qual convisc des de fa una quarantena d'anys i que no m'ha decebut mai. Malebranche, menys conegut potser, però també un gran pensador. Va discutir amb tots els caps de brot de la intel·lectualitat europea del moment, científics, filòsofs i teòlegs. Leibniz, naturalment, Berkeley, Kant, Kierkegaard i Bergson.

—En l'estudi de la història del pensament, diferencia allò que s'ha d'ensenyar als estudiants de filosofia dels autors que vostè mateix ha anomenat “autors de gourmet” per a filòsofs o intel·lectuals avesats a la filosofia. Per què?

—Això de “gourmet”, ho he dit en el sentit que explicar segons quins autors escolarmet és fer-los malbé. Jo em penso que la introducció “acadèmica” a la filosofia s'hauria de fer a través d'uns altres autors. Els autors “de gourmet”, haurien de venir després. L'estudiós s'hi hauria de dedicar per pur plaer, per pur gust.

—Ha publicat recentment una Introducció a la lectura de Pascal. Pascal és, com vostè escriu, “una figura de primer ordre en la història no solament de la literatura, sinó també de la ciència, de la religió i de la filosofia, i una de les figures preeminentes del pensament cristià modern”. Què és, segons vostè, el que fa que Pascal continuï essent de tanta actualitat?

—Pascal és el pensador cristià que, al segle XVII, ens apareix alhora com el més religiós i el més laic. És un home que fa una ciència totalment emancipada de la religió i de la metafísica, cosa que no fa cap altre pensador del segle XVII. Pascal sap que la ciència fa un cert tipus d'afirmacions que han de ser argumentades amb la contrastació empírica. Aquesta emancipació de la ciència amb relació a la religió i a la metafísica és un dels trets de la modernitat de Pascal. Però és que, a més, Pascal és un científic que, al mateix temps, és un “geni” religiós, fins i tot un místic. Això, quin dubte hi ha, li dona un valor afegit.

—Des del punt de vista de la religió, què pot aportar la lectura de Pascal?

—Pascal és un laic, un seglar que s'ocupa de religió, cosa bastant atípica, tant en el seu temps com en el nostre. És “el” pensador religiós del segle XVII, el que ha perdurat. Els professionals de la teologia, en canvi, han estat oblidats. Pascal és un pensador religiós que sembla com si hagués viscut, anticipadament, tot el cicle de la modernitat. Aquest és un altre aspecte que el fa també molt actual. Sovint, quan es critica la modernitat, s'identifica amb la Il·lustració i es diu que la Il·lustració és intel·lectualista, que li falta el cantó càlid, religiós. Sembla com si Pascal, tot això, ho hagués previst. Per Pascal, els valors suprems no són els intel·lectuals. Són els morals i els religiosos. A més, no hem d'oblidar que Pascal parla de cristianisme essent

“Ramon Llull és una devoció particular, encara que jo em penso que és el més gran escriptor europeu medieval al costat de Dant. Si Ramon Llull fos francès o anglès, seria a la galeria dels més grans del món.”

un científic. En aquest sentit, el que diu del cristianisme difícilment serà objectable des del cantó de la ciència.

—Com explica la pèrdua de pes de la religió a Occident?

—La cultura occidental és una cultura que té per eix el pensament racional. Husserl deia que la filosofia és “la forma espiritual d’Europa”. La presa de consciència de la racionalitat dels fenòmens mundans “grata” els fonaments d’una certa concepció religiosa. La presa de consciència de l’autonomia pròpia dels diversos ordres de la cultura, de la política, de la ciència, segurament que afavoreix una certa secularització. Que el científic hagi de fer ciència prescindint de les seves conviccions morals i religioses és posar les coses al seu lloc. Ara bé, això mina una concepció tradicional en què la religió ho informava tot. La religió servia per explicar l’ordre del món. Ara l’ordre del món s’explica perquè hi ha unes lleis físiques que funcionen. D’una altra banda, les religions tenen una certa tendència a la degradació. Jo crec que hi ha una llei d’entropia de les religions. El cristianisme no n’és cap excepció. Té una història de llums i d’ombres. El contratestimoni de les esglésies cristianes deu ser una de les causes que han contribuït a aquesta regressió. Els abusos que s’han produït en nom de la religió, l’afany de poder, la inquisició, les guerres de religió, el fanatisme..., tot això són causes de regressió religiosa. Henri de Lubac, un teòleg del nostre segle, diu que, quan entra en crisi un món cultural, les persones religioses sovint tenen por que no s’ensorri també el seu món religiós, precisament perquè estava tan soldat amb aquell món cultural que ha fet crisi. L’important jo crec que és saber dessolidaritzar la fe cristiana del món cultural en el qual s’havia aclimatat. Això és el que va passar al segle XVII, un segle on, al meu entendre, es varen deci-

dir les coses grosses, més que no al segle XVIII. Les arrels de la Il·lustració són al segle XVII. Són gent com Leibniz, com Descartes, els qui van replantejar-ho absolutament tot.

—Abans parlava de “modernitat”. Per a molts aquest concepte sembla que sigui ja un concepte caduc. Com ho veu?

—Hi ha unes línies que defineixen la modernitat: en el camp polític, una certa manera d’entendre l’estat; en el camp econòmic, el capitalisme; en el camp cultural, el redescobriments de l’Antiguitat per sobre l’Edat Mitjana; l’emancipació del pensament en relació amb la tutela religiosa; l’aparició de la ciència amb les seves conseqüències, la tècnica, la tecnologia; la disgregació religiosa que va suposar la Reforma i que va anar seguida d’una crítica progressiva de la religió... Tot això és el que configura la modernitat. Aquestes línies arriba un moment en què sembla que entri en crisi perquè hi ha transformacions. Però, de transformacions, n’hi ha sempre. Ens falta perspectiva per a saber si les transformacions actuals són més importants que no les que es van produir en el pas del Barroc a la Il·lustració o de la Il·lustració al Romanticisme. Crec que té raó La Rochefoucault

“El cristianisme té possibilitats de confrontar-se sense problemes amb la competència de les grans religions asiàtiques i amb la cultura moderna lleialment sense por.”

quan diu que no hem d’utilitzar mai paraules més grosses que les coses. Parlar de “postmodernitat” és utilitzar una paraula, al meu entendre, massa grossa.

—Tornant a Pascal, ell parla de la teoria dels “tres ordres de valors”: els valors materials, els valors intel·lectuals i els valors religiosos. En l’actualitat, tret dels valors materials, els altres ordres de grandesa sembla que es trobin en crisi. Es parla de crisi del pensament, crisi de la religió... Hi ha com un cert pessimisme en les “coses de l’esperit”.

—Jo crec que això del pessimisme depèn una mica

Al voltant del color

L. Wittgenstein
J. Bouveresse

Aquest llibre acull dos textos, el primer, Observacions sobre els colors, és un recull d’anotacions de Wittgenstein, i el segon, La pregunta “què és el color”, la ciència, la filosofia i la resposta de Wittgenstein mostra la posició de Jacques Bouveresse.

Universitat de València
“Col·lecció estètica & crítica”, 7

La princesa que creia en contes de fades

Marcia Grad

Un relat meravellós que encisarà el lector des de la primera pàgina, un relat modern però situat en una època remota que simbolitza el viatge que tots fem a través de la vida a mesura que separem la il·lusió de la realitat.

Laertes
“L’arcà”, 74

Dona finestrera

Eulàlia Lledó

Un recull de ressenyes, crítiques i articles sobre literatura que és una aportació original i lúcida a la crítica literària.

Laertes
“Laertes”, 18

de temperaments. En els valors superiors segons Pascal, és a dir, en els valors religiosos, jo em penso que no hi ha raons per a ser pessimistes. El cristianisme, en cada moment, té la seva oportunitat i ara també, si és capaç de digerir tota la crítica religiosa de l'època moderna que és, de fet, una crítica de les degradacions de la religió, més que no pas una crítica de la religió en el seu nucli essencial. De fet, en l'actualitat hi ha un cert triomf dels valors cristians, però separats de Crist. Llibertat, igualtat, fraternitat: tothom reconeixeria segurament que són valors cristians, però també tothom reconeixeria que s'han autonomitzat en relació amb la seva font històrica. Les coses bones tenen futur. El que passa és que tenen futur a la llarga i no sabem quanta penitència haurem de fer pels nostres pecats. De pecats històrics del cristianisme, n'hi ha molts i grossos. Però jo em penso que el cristianisme té possibilitats de confrontar-se sense gaires problemes amb la competència de les grans religions asiàtiques i té possibilitats de confrontar-se lleialment amb la cultura moderna sense por. No crec que la "raó" vagi contra el cristianisme. Respecte a la ciència, de pessimisme, no em penso pas que n'hi hagi. N'hi ha, si de cas, respecte a certes conseqüències pràctiques de l'aplicació de la ciència. Aquests dies els diaris parlen de la clonació i de la possibilitat d'aplicar-la als humans. Evidentment, hauríem de ser conscients que tot allò que és realitzable fatalment es realitzarà, si no es prenen mesures que ho impedeixin. És evident que se'ns planteja un problema ètic. Però, en l'evolució de la ciència, s'han anat plantejant problemes d'aquest tipus i s'han anat resolent. Jo penso que la por és mala consellera.

—Aquest març s'inicia, a la Fundació Joan Maragall, un curs, que vostè coordina i s'ha encarregat d'organitzar, sobre figures del pensament cristià del segle XX. Com s'han escollit aquestes figures? Són representatives del pensament cristià contemporani?

—La idea inicial d'aquest curs va ser de fer, a través de figures rellevants, una petita història del pensament cristià, des dels orígens fins avui. Vàrem elaborar una llista de quaranta figures: deu de l'època antiga, deu de l'època medieval, deu de l'època moderna i deu del segle XX. Hem començat pel segle XX perquè ens va

semblar que començar per l'actualitat podia tenir una mica més d'atractiu. Vam triar aquestes figures intentant de posar-hi els "grans", és a dir, els més importants, entenent per "més importants" aquells que han fet una obra fructífera en la línia de "pensar" la fe cristiana i, sobretot, de fer-la pensable i creïble en el marc de la cultura en la qual han viscut, no com a representants d'una subcultura eclesiàstica, sinó com a gent perfectament inserida en la cultura del seu temps. Per a l'època contemporània, hem agafat els teòlegs més creadors, no els teòlegs de l'escola romana que, en bona part, són ideòlegs de les encíclicues, ideòlegs al servei de la doctrina més oficial, sinó els teòlegs que saben què es cou en la cultura actual, els que tenen antenes, els que dialoguen amb el pensament actual... Val a dir que el segle XX és un segle extraordinari en matèria de producció de pensament religiós. Jo només veig, en la història del cristianisme, el segle d'or de la patristica i el segle XIII que siguin comparables al segle XX. Aquest és també un motiu d'optimisme. El fenomen religiós és molt important en la història humana, continua essent molt important i val la pena d'examinar-lo racionalment. No se n'ha de fer un vedat ni s'ha de deixar abandonat a les institucions religioses.

"Crec que té raó La Rochefoucault quan diu que no hem d'utilitzar mai paraules més grosses que les coses. Parlar de 'postmodernitat' és utilitzar una paraula, al meu entendre, massa grossa."

Zeneida Sardà

Ahir van ploure granotes

Ramon Guillem

Tot és possible en el món subtil que separa la realitat i la ficció: la màgia verda, la passió entre germans i, per què no?, una estranya pluja de granotes.

PREMI DE NARRATIVA SALVADOR ESPRIU

Bromera
"L'Eclèctica", 45

Els dominis del plaer

Ramon Catafau

Un vell empresari es veu obligat a tindre com a esclava Clarita, una cubana de pell bruna. En la seua turbulenta relació tot tenia cabuda, fins i tot les pràctiques sadomasoquistes.

PREMI DE LITERATURA ERÒTICA LA VALL D'ALBAIDA 1996

Bromera
"L'Eclèctica", 46

Els sorolls humans

Joan Francesc Mira

Lúcida, intel·ligent i irònica, la saviesa de Mira ofereix al lector un ventall d'opcions humaníssimes en forma d'assaigs curts. Una nova obra d'un autor que sempre està d'actualitat.

Bromera
"Textures", 3